

УДК 811. 161. 2'0+811. 161. 2'28

ГІПЕРНОМЕНИ – НАЗВИ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ ТА СТРАВ У ПАМ'ЯТКАХ СТАРОУКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

На основі широкого фактичного матеріалу староукраїнських пам'яток проаналізовано давні назви страв та продуктів харчування в загальному значенні, розглянуто їх походження та семантику, в окремих випадках звернуто увагу на дериваційні особливості та фонетичні зміни, що відбулися в процесі мовного розвитку.

Ключові слова : *староукраїнська мова, кулінарні назви, лексема, термін, семантика.*

У досліджуваних пам'ятках староукраїнської мови на позначення продуктів харчування та страв у загальному значенні ми виявили такі лексеми: *пища, страва (истрава), потрава, кърмъ (кормлА, покармъ), ѿдъ, ѿдло, ѿдѣне, обѣдъ, иства, вариво (варъ, вара), брюхъ, живность, годовлА, лекгумина, веты, снѣданя, обѣдъ, вечеря (вечера, вечерА)*. Усі вони різні за фонетичним складом, однак близькі за лексичним значенням – «те, що їдять; те, що придатне для харчування».

Найбільш загальне значення досліджуваної групи слів виражала лексема *пища*. Цей старослов'янськості досить часто зафіксовано й у пам'ятках XI – XIII ст. Первинна семантика назви реалізовувалась у давньоукраїнській період зі значенням «те, що призначено для харчування людини», хоча спорадично зафіксована із семантикою «корм» [6, 19]. Іменник *пища* – це адаптована шляхом *шт > шч* давньоболгарська форма праслов'янської назви **pitja*, що була утворена від дієслова **pita-ti* «годувати», яке має і.-є. корінь **pei-pī* «бути жирним, угодованим» (Черн., 2, 36 – 37; Цыган., 301 – 302). У реєстрі словника староукраїнської мови XIV – XV ст. аналізованої лексеми немає. Однак це не означає, що вона не вживалася. Адже в досліджуваних пам'ятках XVI – XVII ст. назва *пища*, як і в давньоукраїнській мові, зафіксована досить часто. У

цей період вона зберігає своє первісне значення – «те, що їдять; те, що придатне для харчування». Проте вона й надалі була книжним словом, через що П. Беринда у своєму церковнослов'янсько-українському лексиконі дав слово в реєстровій частині – *пища: живность, страва* (1627 Бер., 82). Але в словосполуках із відповідними прикметниками вона виражала й більш конкретне значення: *тую прѣстѣю пищу* (1645 Львів) (КІСУМ); *сочетум, пища макомѣдовая* (1642 Л. Слав., 127); *сончис, пища бобовая* (1642 Л. Слав., 134); *дарс, рис, пища и(з)оби(л)ная и сла(ст)ная* (1642 Л. Слав., 152); *охуророн, росол, пища солона* (1642 Л. Слав., 296). Солодку їжу позначали номеном *сладости* та композитом *сладкопищиА: condimentarius, орум, сладости, сладкопищиА* (1642 Л. Слав., 136). Слово *сладости* пов'язане з псл. **solstь* (< **sold-ть* «солодкий») (ЕСУМ, 5, 296).

Номен *пища* виступає в староукраїнських текстах, позначених впливом церковнослов'янської мови.

У пам'ятках XV – XVII ст., у мові яких відсутній церковнослов'янський вплив, трапляється гіперномен *брашно*. Однак, оскільки це церковнослов'янське слово для широкого кола читачів було незрозумілим, П. Беринда увів його до реєстру свого «Лексикона славенороського» – *брашно: потрава, покарм, ѣдло, кормля* (1627 Бер., 12). Старослов'янська форма *брашьно* «їжа» походить із псл. **borъno* > **boršъno*, спорідненого з лат. *far*, род. в. *farris* «полба, крупи, борошно»; первісне значення – «плоди рослини з остюками» (ЕСУМ, 1, 234). Номен *брашьно* був добре знаним у добу Київської Русі. Як свідчать наукові розвідки, він належав до групи лексем із дуже високою частотністю вживання в пам'ятках цього ж періоду. При цьому тексти репрезентують різноманітні лексико-семантичні варіанти та відтінки цієї лексеми. Серед них найчіткіше виділяється семантика «страви, яства» [5, 34]. Дослідники, даючи різні пояснення, сходяться на тому, що в праслов'янській мові це слово мало значення «продукти рільництва» [7,

222] або навіть конкретніше – «крупа, мука» [1, 88]. З XV ст. в опрацьованих пам'ятках виразно простежується розширення семантики лексеми. Позначаючи вироби з борошна, процес прийняття їжі, лексема *брашно* виступала також зі значенням «харчові продукти, їжа, страви» (ІСУМ, 3, 68). Зафіксовано й композит *брашнокупець* (1642 Л. Слав., 68) – «торгівець харчовими продуктами» (ІСУМ, 3, 68). У сучасній українській мові назву *брашно* не відзначено.

Активною загальною питомою назвою їжі в досліджуваних пам'ятках виступає *потрава* – похідна від *потравити* «засвоїти їжу». Пор.: ст.-сл. *травити* «поїдати»; псл. **traviti* «поїдати, знищувати, травитити», пов'язане з **trava* «трава», **truti* «тратити, труїти» (ЕСУМ, 5, 614). У пам'ятках XIV – XV ст. назва не виявлена, зафіксовано тільки дієслово *потравити* з єдиним значенням – «знищити посіви» (ССМ, 2, 213). А вже з XVI ст. часто трапляється віддієслівний дериват *потрава* з семантикою «страва»: *такъ веле потравъ ест ижъ / либо двадцатемъ персонам досыт ест (XVI ст.)* (КІСУМ); *роскошное многих потравъ оуживане (1637 Київ)* (КІСУМ). Засвідчено й демінутив – *потравка*: *не допѣдали чинить жадной отволоки: а ни собѣ наимѣйшой потравки наготовать (с. XVII ст. б.м.н.)* (КІСУМ). У сучасних українській та білоруській літературних мовах давній номен *потравка* вживається на позначення страви з м'яса (СУМ, 7, 420; ТСБМ, 4, 106). У формі *путравка* в сучасних поліських говірках лексема позначає страву з грибів або м'яса (СЗПГ, 2, 108). Слово *потрава* «страва; взагалі їжа, корм» у «Словнику української мови» кваліфікують як розмовне (СУМ, 7, 420).

Наступну групу з аналогічним значенням об'єднують спільнокореневі слова *кормъ* < **къгъть* (ЕССЯ, 13, 227), *покормъ* < **рокъгъть*, *окормъ* < **обкъгъть* (ЕССЯ, 27, 221), *кормля* < **kormja* (ЕССЯ, 13, 227). Слово *къгъть* у пам'ятках давньоукраїнської мови вживалося як щодо людей, так і тварин [6, 26]. У текстах XV – XVII ст. номен виступає тільки з єдиним значенням – «їжа для тварин» (ССМ, 1, 497). І це не

випадково. Адже сама внутрішня форма слова *кормь* «їжа, яку дають» вказує на його спеціалізацію як назви їжі для тварин, оскільки людина їжу бере сама [4, 26]. Деякі лінгвісти переконують у тому, що ця лексема була відома з семантикою «їжа для тварин» ще в праслов'янський період, аргументуючи свої погляди тим, що ст.-пол. *karmia* – «корм, їжа» болг. *кърма* «корм для тварин» схв. *крма* – «корм» слц. *krm* – «корм» [6, 27]

У сучасній українській мові назва *корм* уживається з єдиним значенням – «їжа для тварин» (СУМ, 4, 293), російська літературна мова успадкувала також іншу, давню семантику – «їжа для людей» (ССРЛЯ, 5, 1430).

Виявлена в пам'ятках староукраїнської мови лексема *кърмля* із загальним значенням «їжа» – *брашно: потрава, покармъ, ѣдо, кормлА* (1627 Бер., 12) – активно вживалася й у давньоукраїнський період [6, 28]. З такою семантикою вона зафіксована в російських пам'ятках до XVII ст. (СлРЯ, 7, 323). Сьогодні слово *кормля* з таким значенням зберігається тільки в окремих російських діалектах (СРНГ, 4, 337). Уже в «Лексиконі» П. Беринди дериват *кормлА* виступає в одному ряду з іменником *тучьньє* «відгодовування» (1627 Бер., 82). Нині номен *кормля* функціонує в українських говорах зі значенням «годівля, харчування» (ЕСУМ, 3, 27).

У пам'ятках староукраїнської мови з названої групи однокореневих слів на позначення їжі (загальна назва) часто виступав дериват *покармъ*: *Або въ яко малыкому дитяти покармъ dorosлыхъ не есть пожиточень* (1603 б.м.н.) (КІСУМ). Трапляється в текстах XVII ст. й полонізм (польська форма праслов'янського слова) *покармъ* (пол. *rokarm*): *и слугъ болей абы мълъ, покармовъ столы полные и богатые* (1603 б.м.н.) КІСУМ). Уживався він й у формі *окормъ* (продукти харчування, провіант): *Кто столкши [бобки] з солю из вином зогре ть и пить надще будеть, то весь окормъ от сердца вигоняетъ* (Тимч. 2, 39). У сучасній українській літературній мові відбулося розширення семантики слова

покарм. Воно зберегло значення «те, що їдять і п'ють» та вживається із семантикою «материнське молоко» (СУМ, 7, 38).

Іншу групу спільнокореневих слів, які виступали в староукраїнській мові загальними назвами продуктів харчування і страв, складають *ѣства*, *ѣдѣне*, *ѣдло* (*идло*): *тыждень трѣвають без ѣдѣнѣ и питѣ* (бл. 1619 Київ); *И яко ѣдѣнѣ и питѣ в рѣзных качествах натура наша прѣймѣтъ* (бл. 1619 Київ) (КІСУМ), *идло* (Зиз., 89), *ядь*: *ѣства*, *страва*, *ѣдѣнѣ* (1627 Бер., 160), *брашно*: *потрава...*, *ѣдло*, *кормля* (1627 Бер., 12), *съндѣ*: *страва*, *ѣдло*, *пока(р)м(ѣ)* (1627 Бер., 128), *Нехай никто не осуждаеть у устѣ и у питѣ* (XVIст.) (КІСУМ). Номени *ѣдѣнѣ* < *ѣденѣ*, *ѣства* < *ѣства* є безсумнівними континуантами праслов'янських утворень із коренем **ѣd-* (ЕССЯ, 6, 39, 54–55). Щодо деривата *ѣдло* є думка, що він запозичений із західнослов'янських мов (ЕССЯ, 6, 41) (мабуть, через відсутність спрощення *дл у л*).

У сучасній українській літературній мові відома лексема *їство* «їжа», але вона кваліфікується як застаріла (СУМ, 4, 60). Назва *їдло* функціонує в говорах (СУМ, 4, 58), зокрема в сучасних півн.-лемк. *їідѣо*, у волин. *їідло* [3, 135], бук. *їдло* (БГ, 177). В окремих говірках давній номен *їдло* позначає «те, що їдять і п'ють» (СУМ, 4, 59). Із загальним значенням «їжа» назва *їства* використовувалася в давньоукраїнський період (ЕССЯ, 6, 54). У фонетичній формі *їдинѣ* старий дериват *ѣдѣнѣ* вживається в закарпатських говірках зі старою семантикою (Сабадош, 136). Структурно віддієслівним утворенням до праслов'янського **ѣdivo* є назва *вариво* < **varivo*, де формантом виступає суфікс *-ivo*, а корінь **var-iti* (ЕССЯ, 6, 40). Вона зафіксована ще в давньоукраїнський час – *вариво* «зварена їжа» (СДрЯ, 1, 373). У досліджуваних староукраїнських текстах із середини XVII ст. назва *вариво* виступає з семантикою «варена страва»: *оуваривѣ Іаковѣ вариво, до которого пришедши Ісавѣ с пола спрацованный рекль: дай мнѣ з варива того бомѣ сѣ велми спрацоваль* (с.

XVII ст.) (СУМ, 3, 178) та «городина»: *городина: Вариво. Olera. Legumina cotioni idonea* (1650 Л.С.К.-Сат., 432). Поряд із цією назвою з аналогічним значенням функціонував віддієслівний дериват *вара*: *Налили теды мѡже(м) абы ли, а коли скоштовали вари закричали мовечи: смерть в горницѡ мѡждѡ бжїй и не могли сти* (с. XVII ст.) (СУМ, 3, 176). У сучасній українській літературній мові лексема *вариво* має значення «все, що вариться або зварене» (СУМ, 1, 292). В українській розмовній мові слово має різні семантичні відтінки: *варево* «приготована страва», «квашена городина, приготовлена для варіння» [2, 130], *вариво* «кількість їстівного, потрібного для варіння на один раз» (СУМ, 1, 292). Пор. ще: біл. *варево* «страва», «варена кисла капуста», *варіва* «борщ із буряків», «квашена городина»; рос. *варево, вариво* «усе, що приготовлено для варіння», «городина для приготування борщу, квасу» [2, 130].

У досліджуваній період із семантикою «солоня їжа» засвідчена назва *росоль*: *охуророн, росо(л), пища солоня* (1642 Л. Слав., 296). Слово є префіксальним дериватом від іменника *сіль* (род. *солі*) < псл. **solь*, лит. *solytas* «розсіл» (ЕСУМ, 5, 252 – 253). У сучасній українській літературній мові номен *розсіл* виступає зі значенням «солоний з прянощами розчин для засолювання овочів, риби і т. ін.», «дуже насичена природною сіллю вода» (СУМ, 8, 808); в окремих говірках позначає страву, приготовлену з відвареної в шкірці картоплі, яку після очищення ріжуть невеличкими кубиками, заливають соком із квашеної капусти і заправляють збитою в борошні сметаною. Уживається у варіантах *росіл, росол, росолиця* [3, 105].

Лексема *печенина* – загальна назва спеченої їжі: *печенина з напитком якій хто ѡмѡти може^м налѡпшїй* (бл. 1619 Київ) (КІСУМ). Виразалася вона і в іншій формі: *принеси печоноє и налий вина* (XVI ст.) (КІСУМ). Обидві назви пов'язані з дієсловом *пекти* < **pekti* «пекти» (ЕСУМ, 4, 329). В аналогічній граматичній формі з семантикою «смажена їжа» використовували лексему *смажоное* – субстантивованій

дієприкметник (прикметник): *Były tam u waronoie Ta były u smazonoi (1619 Яворів)* (ІСУМ, 3, 178 – 179). Назва пов'язана з дієсловом *смажити* < **smažiti* «смажити» (ЕСУМ, 5, 314). Семантична відмінність між субстантивованими дієприкметниками, очевидно, полягала в тому, що номен *смажное* позначав їжу, спечену на відкритому вогні, пор. псл. **smaga* «жар, спека; вогонь», р.-цсл. **смага** «вогонь» (ЕСУМ, 5, 314). У пам'ятках XI – XIV ст. на позначення їжі із загальним значенням уживали абстрактний іменник *готовизна* (від прикметника *готов-ъ* і суфікса *-изн-а*) < псл. **gotovizna* (ЭССЯ, 7, 70): *Въ домхъ, в нихъ же готовизны (лежатъ) многы (XIV ст.)* (СДрЯ, 2, 374). У подальший період староукраїнської мови назва втратила вказане значення, набувши більш загального – «наявний запас майна, грошей» (ІСУМ, 8, 60).

Загальна назва продуктів харчування та їжі *легумина* проникла до української мови в староукраїнську добу. Перша її фіксація в досліджуваних пам'ятках припадає на 1591 рік (Тимч., 1, 401). Слово запозичене через польську мову з латинської – *legumen* «стручковий плід, переважно горох, боби», яке, у свою чергу, пов'язане з дієсловом *lego* «збираю, виймаю». Найчастіше номен відзначаємо в пам'ятках із території південно-західного наріччя: *легумина (1592 Володимир)*; *лекгѣмны (1607 – 1645 Львів)* (КІСУМ); *лекгуминъ (1619 Арх. Юзр, 6 / 1, 505)*, хоча поодинокі спостерігаємо також у житомирських та київських джерелах: *легумина (1605 ЖК., 86)*; *легумина (1633 Київ)* (КІСУМ). Слово *легуміна* вживають у народнорозмовній українській мові з семантикою «ласощі, десерт» (СУМ, 4, 466), у гуцульських говірках функціонує у фонетичному варіанті *люгуміна* (ГГ, 112).

У молдавських грамотах із загальним значенням «їжа» ми виявили молдованізм *храна* (молд. *хранэ* – слов'янське запозичення (СДЕЛМ, 474): *где коли имоу(т) покласти на ты(х) три возы или рыбоу или соли или Аблыка или иного тръговл що ес(т) храна стѣмоу манастирю и стѣои цркви везде по оуси(х) мста(х) с тими три возы при(т)ы слобо(д)но и*

доброволно и бѣзабави по оуси(м) брода(м) (1453 Сучава) (ССМ, 2, 517). Зафіксована вона і в ролі особової назви: *а на то єсть великаа мартоуріА... па(н) храна дворникъ, па(н) доума (1479 Сучава) (ССМ, 1, 518).* Слово пов'язане з псл. **хорна* «їжа, харчування, корм» (ЕССЯ, 7, 76 – 77). У досліджуваних пам'ятках пізнішого періоду староукраїнської мови з інших територій назву не виявлено. Вона – молдавський елемент у мові грамот, що вийшли з молдавських канцелярій.

На позначення десертної їжі використовували гіперномен *веты*. Уперше в досліджуваних пам'ятках він зафіксований у кінці XVI ст.: *ω(д)мени талры принеси веты посполѣ веспо(л) зас(д)но з сыром (к. XVI ст.); также тды веты настѣповали, тѣюжъ потравѣ трупеи головы презентовали: даючи знати, ижъ найбарзѣи при банкетахъ смерть несподванаА на животъ людскѣи настѣвѣтъ (1649 Київ) (ІСУМ, 4, 6).* Назву запозичено з польської мови – пол. *wety* «винагорода судді після суду; десерт». Пор.: нім. *wette* в практиці середньовічного судочинства означало мито, яке брав суддя після закінчення процесу, а з XVI ст. було перенесене на солодкі страви в кінці обіду (ЕСУМ, 1, 365 – 366). У старопольській мові назва також зафіксована з XVI ст. і позначала потраву з різних овочів та фруктів, яку подавали останньою після всіх інших страв, навіть на королівському столі цей десерт відзначався простотою, водночас його вважали корисним для здоров'я [8, 431].

Поряд з аналізованою назвою на позначення десерту зафіксована лексема *конфекты*: *Ласкосръдый: Полизачъ мисо(к), талерѡвъ, ... лакомый на веты на конфекты (1627 Бер., 57).* Очевидно, у староукраїнській мові це слово виступало як гіперномен на позначення всіх солодошів, оскільки П. Беринда подав його як відповідник до церковнослов'янїзму *сладкости*: *конфекты, корнныи дорогии речи (1627 Бер., 115).* Дослідники мови пов'язують слово з італійською назвою *confetto* «цукерка», що зводиться до лат. *confectus* «вироблений, виготовлений», пасивного дієприкметника, утвореного від дієслова

confisio «виробляю, виготовляю». Звукові форми з *-kt-* (*-kt-*) запозичені через німецьке посередництво (ЕСУМ, 2, 559). Слово *конфета* «цукерка» в сучасній українській мові кваліфікують як розмовне (СУМ, 4, 273).

Отже, у староукраїнській мові порівняно з попереднім мовним періодом значно розширився синонімічний ряд слів на позначення продуктів харчування та страв із загальним значенням. Окремі назви упродовж досліджуваного періоду зазнали суттєвих змін: одні з них активно розширили свою семантику, інші, навпаки, звузили; окремі, здебільшого виступаючи із загальним значенням, паралельно почали позначати конкретну страву; частина номенів відійшла на периферію мовної системи і в сучасній українській мові функціонує лише в окремих говірках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болдирев Р. В. Походження слова «борошно» / Р. В. Болдирев // Рідне слово. – Вип. 8. – С. 86 – 90.
2. Вештарт Г. Ф. Назвы ежы // Лексика Палесся ~ прасторы і часе / Г. Ф. Вештарт. – Мінск: Навука і тэхніка, 1971. – С. 89 – 142.
3. Ганудель З. Народні страви і напої: Лексика українських говорів Східної Словаччини / З. Ганудель. – Пряшів, 1987. – 215 с. – Бібліогр.: с. 159 – 161.
4. Мицык А. А. Развитие значений слов прасловянского происхождения в русском языке: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.01 «русский язык» / А. А. Мицык. 1981. – 29 с.
5. Невойт В. І. До питання взаємодії давньоруської та старослов'янської мов / В. І. Невойт // Мовознавство. – 1990. – № 3. – С. 31 – 36.
6. Невойт В. И. Названия пищи и продуктов питания в древнерусском языке: дис. ... канд. фил. наук: 10.02.01 / Валентина Ивановна Невойт. – К., 1986. – 201 с.

7. Откупщиков Ю. В. Из истории индоевропейского словообразования / Ю. В. Откупщиков. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1967. – 323 с.
8. Gloger Z. Encyklopedia staropolska ilustrowana. – G. 1 – 4. – Warszawa, Wiedza Powszechna, 1972.

ДЖЕРЕЛА ДОСЛІДЖЕННЯ

Арх. ЮЗР – Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной Комиссиею для разбора древних актов, высочайше учрежденной при Киевском военном, Подольском и Волынском генерал-губернаторе. – К., 1859. – Ч. 1, т. 1; 1883. – Ч. 1, т. VI; 1914. – Ч. III, т. IV; 1876. – Ч. 6, т. I; 1909. – Ч. 8, т. III; 1911. – Ч. 8, т. VI.

БГ – Словник буковинських говірок / За заг. ред. Н. В. Гуйванюк. – Чернівці: Рута, 2005. – 688 с.

Бер. – Лексикон словенороський Памви Беринди / [Підгот. тексту і вступ. ст. В. В. Німчука]: Надрук. з вид. 1697 р. фотомех. способом. – К.: Вид-во АН УРСР, 1961. – 271 с.

ГГ – Гуцульські говірки. Короткий словник / Відповідальний редактор Я. Закревська. – Львів, 1997. – 232 с.

Грінч. – Словник української мови: В 4 т. / За ред. Б. Д. Грінченка. – К., 1958 – 1959.

ДСБ – Дьялектны слоўнік Брэстчыны / [Склад. Аляхновіч М. М. і ін.] – Мінск: Навука і тэхніка, 1989. – 294 с.

ЕСУМ – Етимологічний словник української мови: В 7 т. – К.: Наукова думка, 1982 – 2006. – Т. 1 – 5.

ЖК 1582 - 88 – Актова книга житомирського міського уряду кінця XVI ст. / [Підгот. до вид. М. Бойчук]. – К., 1965. – 189 с.

ЖК 1605 – Актова книга Житомирського городського уряду 1605 року / [Підгот. до вид. В. В. Німчук] // Ділова мова Волині і Наддніпрянщини XVII ст. – К., 1981. – С. 24 – 113.

ІСУМ – Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.: В 13 т. – Львів, 1994 – 2006. – Т. 1 – 13.

КІСУМ – Картотека Словника української мови XVI – першої половини XVII ст. / Зберігається в Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (м. Львів).

Л. Слав. – Славинецький Є. Лексіконъ латинський Є. Славинецького. Лексикон словено-латинський Є. Славинецького та А. Корецького-Сатановського / [Підгот. до друку В. В. Німчук]. – К.: Наукова думка, 1973. – С. 59 – 420.

Л.М. – Литовська метрика. Книга 561. Ревізії українських замків 1545 р. / [Підготував до друку В. Кравченко]. – К., 2005. – 598 с.

Л.С.К-Сат. – Славинецький Є., Корецький-Сатановський А. Лексикон словено-латинський // Там же. – С. 423 – 541.

Сабадош – Сабадош І. В. Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району / І. В. Сабадош. – Ужгород: Ліра, 2008. – 480 с.

СДЕЛМ – Скурт дикционар етимоложик ал лимбий молдовенешть / Ред. Н. Раевский, М. Габинский. – Кишинэу, 1978. – 680 п.

СдрЯ – Словарь древнерусского языка (XI – XIV вв.) / Гл. ред. чл.-кор. АН СССР Р. И. Аванесов. – М.: Русский язык, 1988. – Т. 1 – 4.

СЗПГ – Аркушин Г. Словник західнополіських говірок: У двох томах / Г. Аркушин. – Луцьк: Редакційно-видавничий відділ «Вежа» Волинського державного університету ім. Лесі Українки. – Т. 1. – 354 с.; Т. 2. – 458 с.

СРНГ – Словарь русских народных говоров / [Гл. ред Ф. П. Филин]. – Л.: Наука, вып. 1 – 20, 1965 – 1985.

СРЯ – Словарь русского языка XI – XVII вв. – Вып. 1 – 15. – М.: Наука, 1975 – 1989.

ССМ – Словник староукраїнської мови XIV – XV ст.: У 2 т. – К.: Наукова думка, 1977 – 1978. – Т. 1 – 2.

ССРЛЯ – Словарь современного русского литературного языка : В 17 т. – М. – Л. : Изд-во АН СССР : Наука, 1948 – 1965.

СУМ – Словник української мови: В 11 т. – К.: Наукова думка, 1970 – 1980. – Т. 1 – 11.

Тимч. – Тимченко Є. Матеріали до словника писемної та книжної української мови XVI – XVIII ст. У 2-х книгах / [Підгот. до вид. В. В. Німчук, Г. І. Лиса]. – К. – Нью-Йорк, 2002.

ТСБМ – Тлумачны слоўнік беларускай мовы. – Мінск: Выд-ва АН БССР: Навука і тэхніка, 1977 – 1984. – Т. 1 – 5.

Цыган – Цыганенко Г. П. Этимологический словарь русского языка. 2-е изд., перераб. и доп. / Г. П. Цыганенко. – К.: Рад. школа, 1989. – 511 с.

Черн. – Черных П. Я. Историко-этимологический словарь современного русского языка / П. Я. Черных. – Т. 1 – 2. – М.: Русский язык, 1993.

ЭССЯ – Этимологический словарь славянских языков: Праслав. лекс. фонд / Под. ред О. Н. Трубачева. – М. : Наука, 1974 – 2007. – Вып. 1 – 33.

Sergiy Yatsenko

From the history of Names heady drinks: On the base of wide, actual material of old ukrainian sources were analyzed names of dishes, food products in general meaning, observed their origin and semantics, in some cases was payed attention to their derivational and phonetical changes.

Key words: Old Ukrainian language, culinary names, lexeme, term, semantics.